THE DAILY HEBREW JOURNAL

H. Winberg, Pres. & Gen. Mgr.

The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario

- PUBLISHED BY -

— CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., LTD. —

251 - 253 Queen Street West — Telephone Adelaide 3067

Subscription Rates — $5.00 Per Year

Single Copy — 2 Cents

Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O. Toronto Ontario January 22nd. 1913.

האט פראנקרייך אויך געענדערט איהר מיינונג צו רוסלאנד?

קאלאנעל ארטזיר לינטש, א געוועזענער מיטגליעד פונ'ם ענגלישען פארלאמענט, און א צייטונגס - מענש, האט דורך דער „קראס - אטלאנטיק נוז סינדיקעט" געלאזט וויסען, אז עס איז זיכער, אז מיר זעלען נאך אין א קורצער צייט, ארום האבען פריעדען מיט רוסלאנד. ניט קיין סתם פריעדען, נאר אז וואפען - שטילשטאנד, נאר אז די דע פאקטא רעגיערונג פון רוסלאנד וועט אנערקענט ווערען. אין עס זעלען איינגעשטעלט ווערען מיט איהר אלע האנדעלס און דיפלאמאטישע פארבינדונגען.

דיעזע אינפארמאציע, ערקלערט קאלאנעל לינטש האט ער באקומען אין געשפרעכען מיט אויטאריטעטען, וועלכע גרייסען יעצט אלעס צו פאר דער נייער אנקומענדער לאגע.

און צו דער זעלבער צייט, וואס קאלאנעל לינטש טיילט מיט, זאגט אין ענגלאנד גרייט מען זיך צו פריעדען מיט רוסלאנד, קלינגט פוילען מיט אנדערע שייכדען, מיט ארטייען געפיהרט פון פראנצויזישע אפיציעלען, מיט סאלדאטען באוואפענט און באקליידעט מיט פראנצויזישע געוועהר און קליידער, און מיט א פאליטיק, וואס ווערט געמאכט אין ווארשע דייט באפעהלען און ארדערס פון פאריז.

פראנקרייך אין ענגלאנד — די מלחמה האט זיי ביידען פאראייניגט, אבער זיי עס ווייזט איז נאר ביז א געוויסען גראד.

אין דעם פראנצויזישען פארלאמענט האט לעצטע וואך א געוועזענער פראנצויזישער פרעמיער גאנץ שארף אטאקירט לאיד דזשארדזש און ענגלאנד, און עס איז אויך באוואוסט, אז דער גאנצער יעצטיגער פלאנטער מיט סירדיען און טייקוויז מיט דער טערקיי איז א דאנק דעם, וואס די פראנצויזען זענען געגייגט צו איין ריכטונג, און ענגלאנד ציהט פאר אן אנדער טאקטיק.

אנהייבענדיג פון דעם פלאן פון די פרינקיפא אינזלען, און ענדיגענדיג מיט אלע שפעטערדיגע פארזוכען פאר פריעדען מיט דער סאוויעטען רוסלאנד, איז דעם צינישס געוואהרען א דאנק דעם, וואס אין פארז האט מען געקוקט קרום אויף דעם, און אויב קאלאנעל לינטש'ס באקאנטמאכונג זאל אמת זיין, קען זיין אז די פראנצויזען האבען פיעלייכט עטוואס געלערנט פון זייערע אלע פריהערדיגע דורכפאלען בנוגע רוסלאנד.

און פיעלייכט האט פראנקרייך אויך דרך ארץ פאר א לאנד, וואס פארמאגט שוין אן ארמיי פון דריי מיליאן מענשען.

היינטיגע צייטען איז עס אויך אן אורזאכע, און א וויכטיגע דערצו. אויב קאלאנעל לינטש'ס באהויפטונגען זאלען ריכטיג זיין, מיינט עס אז עס איז ניט נור ענגלאנד'ס שטעלונג, נאר אויך פראנקרייך'ס, וואס מען האט כיז יעצט געוואוסט נאר פון איין זאך, פון גרויס מאכען פוילען אויף רוסלאנד'ס חשבון. די פוילען זאל קענען ווערען פאר פראנקרייך דאס, וואס רוסלאנד איז פאר איהר אמאהל געווען.

די פארמער - ארבייטער רעגיערונג צו פראבע

דער אנטאריער קאנגרעס קאמיטעט האט באשלאסען דעם קאמף פאר די ניט - ענגלישע שפראכען ניט אויפצוגעבען. נאר פארצייטען אויהם אויך פאר דער פראווינציעלער רעגיערונג. דער אידישער קאנגרעס קאמיטעט האט באשלאסען צו מענדען זיך צו דער דרזירי רעגיערונג מיט א פאר־לאנג. אז פראווינציעלע רעגיערונג זאל ניט ערלויבען אזא זאך ווי מאכען געגרענצנגען פאר ניט - אויסלענדישע שפראכען, ווי עס פארלאנגט דער פארמער „סיטי קאונסיל"

די פארמער - ארבייטער רעגיערונג וועט דארום צום ערשטען מאהל געשטעלט ווערען צו פראבע. און זי וועט מוזען קלאהר מאכען איהרע באציהונגען צו די איינגעוואנדערטע עלעמענטען, וועלכע באנוצען זיך מיט אנדערע שפראכען ווי אנגלישע.

אנפאלען אויף אידען אין בערלין

(קארעספאנדענץ פון אונזער אייראפעאישען מיטארבייטער)

ש. פאן

קאפענהאגען —

קוים, קוים האט זיך נאר א קליין ביסעלע איינגעשטילט דער ריזיגער שטורם פון אידען־האס אין פאגראמען אין מזרח אייראפא און שוין האט זיך דער זעלבער שטורעם צופלאמען איבער גאנץ צענטראל אייראפא און יעדען טאג ווערט די לאגע פון די אידען אין דייטשלאנד, עסטרייך און אונגארן אלס צווייפעלהאפטער און אונזיכער.

לעצטע וואך האט זיך אבער אין בערלין דער שטורם וויעדער אמאל אויפגעפיר־שט. איבער די בערלינער גאסען האבען זיך אנגעהויבען פארשפרייטען פארשיעדענע קלאנגען וועגען די אידען, איבערהויפט וועגען די רוסישע אין פוילישע אידען, אז זיי ארגאניזירען א פארשיעדענע רעגיערונג, אז זיי העלפען די באלשעוויקעס אין א פארבינדונג מיט די דייטשע ספארטאקיסטען און די אלדייטשען אויסגעלאזט פראקלאמאציעס, אז דעם ערשטען מארש זאל יעדער ערליכער דייטשצושטעהן „צום קאמף געגען די אידען".

א פאגראם! אט דאס איז די לעזונג פון די דייטשע שאוועניסטען. אויך זיי, די אלטע יונקער־הערען ווילן זיך זאמלען אויסעל פאטשקען זיך אין אידיש בלוט... אויך זיי, די „קול־טור־מענשען" ווילען זיך אנשליסען אין דעם קאמף געגען די אידען, ווי דאס האבען געטון די אויקראינישע רויבער־באנדען אין די פוילישע באנדיטען.

וואס מיט אבער די דייטשע רעגיערונג? די פיהרער פון דער „דייטשער רעפובליק"? ניט נאר זוכען זיי ניט קיין עס מיטלען אבצושטעלען די אנטיסעמי־טישע און שארפע פאגראם־העצע, נאר זיי העלפען נאך ווייזען א וועג ווי אזוי מען זאל עס פארפאלגען דאס ביסעל ארי־מע אימיגראנטען, וועלכע זיינען אויסגע־לאפען פון די פוילישע און רוסישע הענ־קער און געקומען זוכען שוץ צו דעם ציוויליזירטען דייטשען פאלק.

ביז איצט האבען מיר געוואוסט פון איבערפאלען אין עסטרייך און אונגארן, וועלכע האבען זיך מיט זייערע מעשים קונה שם געווען אין דער וועלט... איצט אבער האט אויך די דייטשע רעפובליק געטומען נאכפאלגען דעם וועלבען בייי־שפיל און זיך אויך געטומען פאר דעם מיינער פון פאגראמען.

און א שעקגעס ביינאכט פון לעצטער וואך, האט די דייטשע פאליציי, לויט אינדען, דער אינדידעפטווטע פון'ם אינערען מי־ניסטער ארגאניזירט א ריזיגע ראציע מעהר אויסגערעגט געוואהרען אין אנגערו־פען די אידען וויל־דע באשעפענישען, וואס זיי טוטלען אזוי פיעל צו־ליעב א וואהרט וואס מען זאגט וועגען זיי. דערפאר איז שרין געגוג צו פארשטעהן וואס פאר א שטימונג, עס הערשט אין דייטשלאנד ביי דער באפעלקערונג, וועל־כע ווערט כסדר געהעצט געגען די אידען, סיי פון דער שאוועניסטישער פרעסע, סיי פון דער רעגיערונג גופא.

אין דער אנטיסעמיטיזם האט תמיד געהאט זיין עלעגאנטעס און באשיידען ווייגעלע אין דייטשלאנד, דאס ווייסען אלע, אבער דאן זענען דאך געווען אנ־דערע צייטען: דאן אין דאך דאס יונ־גערטום געשטאנען בראש פון דייטשען פאלק. אבער ווער וואלט זיך עס ווערען גלייבען אז איצט, נאך דער העוואלוצ־יאן, ווען דאס קייזערטום, צוזאמען מיט דעם יונגערטום זיינען געפאלען און עס איז געקומען א צייט ווען דייטשלאנד זאל הייסען „רעפובליק" מיט א פרעזידענט א סאציאליסט, — אז אט אין דער צייט זאל זיך פלוצלונג צוגייפפלאקערען א שרעקליכער שטורעם פון אנטיסעמיטיזם און שנאה צו די אידען.

עס איז אבער א פאקט. טאג טעג־ליך קומען אן נרוסען פון דייטשלאנד, סיי פון דער פראווינץ סיי פון דער הויפט־שטאדט — בערלין — ווענען שרעקלי־כע אנטיסעמיטישע ארויסטרעטונגען. מען דרוקט שפאלטען־לאנגע ארטיקלען אין דער קאנסערוואטיווער און אלדייט־שער פרעסע אין וועלכער מען האלט כסדר אין אין העצען נעגען די אידען. די „אידישע רעגיערונג" (?) און הויפט־עכליך געגען דעם ביסעל אידישע אימיג־ראנטען, וועלכע זענען פון פוילען גע־פליכטעט קיין דייטשלאנד.

אפילו דער אינערן־מיניסטער אליין, דער אויגערופענער „אאציאליסט" הענעג האט אין א רעדע, וועלכע ער האט געהאל־טען אינ'ם פריישען לאנדטאג, ער־קלערט, אז דייטשלאנד מוז זעהן פטור צו ווערען פון די אזוי פיעל איינגעוואנ־דערטע אידען, אבער, האט ער ווייי־טער געזאגט אז דייטשלאנד וועט די פוילישע אידען ניט אויסליפערען צו פוילען ווייל ער ווייסט, אז די פאליאקען וועלען זיי געהמען אין מיליטער און זיי שיסען קעפען נעגען דייטשלאנד, דערפאר וועט מען די אידען מיזען אינטער גידען אין קאנצענטראציאנס־לאגערען.

ווען די דאזיגע מערדונג איז אויס אין דער וועגען און נעבראכט א שטארקע קרי־טיק פון דער גאנצער אייראפעאישער פרעסע, איז דער הער הייגע נאך ניט אין'ם אידישען קוואנטער אין אונזער אייראפעאישען מיטארבייטער.

ש. פאן

אין'ם אידישען קוואנטאל פון בערלין און דערמיט אויפגעשטורעמט גאנץ בער־לין.

די פאליציי צוזאמען מיט סאלדאטען האבען ארומגערינגעלט די באאנטע בער־ליגער גראנאדיר שטראסע, וואו כמעט אלע איינוואוינער זיינען אידען און דורך געפיהרט א ריזיגע ראציע אין לערך 200 אידישע הייזער, וואו מען האט די גאנצע נאכט געזוכט און רעווידירט, די מענשען און זייערע זאכען און צום סוף פון דער גרויסער רעוויזיע האט מען אבגע־פיהרט עטליכע הונדערט מענשען אויף דער פאליציי און זיי אלע טאקעאריינ־געזעצט.

אויף צו מארגענס האט בערלין גע־קאכט מיט דער דאזיגער סענזאציע. דער קאנסערוואטיווער לאגעל האט זיך דאס מאהל געפרעהט מיט דער האנדלונג פון דער דייטשער רעגיערונג, און די ליבעראל־לע פרעסע, וועלכע האט שוין יא געפו־נען א פאר גוטע ווערטער פאר די איינ־וואוינער פון דער גראנאדיר שטראסע, אדער ווי זי ווערט אנגערופען פון די דייטשע אנטיסעמיטען „די שווינדלער־שטראסע", האט אבער געגעבען עס פארשטעהן, אז די פאליציי האט די דאזיגע ראציע חרכבעפיהרט מיט'ן ציעל אויסצוגעפיגען א גאנצע רייהע מיט פאר־דעכטיגע מענשען, וועלכע די פאליציי זוכט ארום און זיי באהאלטען זיך. אין דעם אידישען קווארטעל און די פאליציי זעלבסט האט זיך פארטיידיגט, אז זי האט געזוכט דארט פארשיעדענע גנבות וועלכע האבען די ווערטה א מיליאן מארק און וועלכע זיינען פארקויפט געוואָרען צו די אידישע סוחרים, וועלכע באשעפטיגען זיך מיט דער דאזיגער „מלאכה" און ברענגען דערמיט דאס לאנד אין אונגליק . . .

יעדענפאלס האט שוין אויך בערלין צום ערשטען מאהל דורכגעלעבט א שטו־לען פאגראם. דאס איז געווען די ערש־טע פראבע. איינציגווייז וויל מען דעם עולם צוגעוויינען דערצו. די דייטשען זיינען דערצו קלוג, אז זיי זאלען פלוצ־לינג אין א שעהנעם תעלען טאג קומען און מאכען א פאגראם... ניין זיי וועלען שוין אויסגעפינען אנדערע וועגען דערצו, ראציעס עקסעסען, איסברוכען, רע־וויזיעס און דאס גלייכען. די וועלט לאזט זיך אבער ניט נעגאנען. דער צייטונג איז אונז גוט בעקאנט. פאר אונז איז עס קלאהר וואס די דייטשען ווילען פון די צו, צו מיין אשת חיל און איך הארף זיך אמאל צו ווי זי דברט און וועגען וואס זי דברט — דוכט זיך מיר אפט אויס, אז די גאנצע מעשה מיט דער מלחמה און אפילו מיט די אקאפעס צוזאמען איז ניט מעהר ווי א חלום, אז עס איז ביי אונז גאר ניט געווען אז עס איז ביי אונז קיין זאך ניט געשעהען. און אז עס איז געווען אויף דער וועלט רכילות מיט הע־צעס מיט בלוזקעס מיט שפנדערעס מיט גייטערלעס מיט שפחות, מיט קנאה מיט שטעכווערטלאך מיט שיך אויף הויי־כע קנאפעל און — ביי דעם זיינען מיר געבליבען!

מילא איך אליין וועל דאך שוין מסתמא אוועלט ווייבער ניט איבערמאכען אפילו מיין פלוניתטע גופא וועט שוין אויך משכיח אזוי אויסלעבען איהרע הונדערט מיט צוואנציג יאהר. און איך וועל דיר זאגען דעם אמת, ניט איך קוק קיינמאל אין איהר זייט ניט איך הער וואס זי רעדט און — זי איז אפילו דיינע א שווערסטער, אבער אזוי איז די מעשה בעסער פון דער ווייטענס מיט איהר.

אבער א טבע האט זי, אז דזוקא בשעת איך בין מיט עפעס פארנומען דזוקא בעת איך זעץ זיך אנידער עפעס טאן — וואקסט זי אויס ווי פון אונטער דער ערד און כל הנייס אין דער וועלט וואס עס האט פאסירט זינט נח איז געשוואומען אין זיין קאסטען וועט זי מיר דאמאלס אויסדערצעהלען. אט למשל האב איך געווען אויף דער וועלט רכילות מיט הע־צעס מיט בלוזקעס מיט שפנדערעס מיט גייטערלעס מיט שפחות, מיט קנאה מיט שטעכווערטלאך מיט שיך אויף הויי־כע קנאפעל און — ביי דעם זיינען מיר געבליבען!

אבער אזוי איז דאס אנדערע האט דאס ניט.

א מלחמה איז ביי אונז געווען, אז מיר וועלען דאס האבען צו געדענקען אויף קינדס קינדער. דארטען וואו עס זיינען אמאל געווען שטעדט זיינען היינט בית עלמינ'ס, וואו עס איז געשטאנען א בית מדרש פיטערען זיך היינט קאוואל־לעריי־שטעל פערד, וואו עס האט גע־וואוינט א רב זיצט היינט א גלח, וואו עס איז געווען א מענש — זיצט היינט א סאכארנשמעשיס און ארום די שטעדט מיט'ן בית עלמין מיט'ן רב מיט'ן גלח מיט די קאוואלעריי־סקע סוסים דרעהען זיך היינט ארום וועגעלייט מיט לאנגע געזער און מען — אי, ברודערקע, שמו־בעלט מען דאס איצטער ביי אונז!

ווער? אלע, מיין שוואגער!— עס איז אין גם אחד!

מען שמוכעלט דא מיט מארקען און מען שמוכעלט מיט תורה. מען שמו־בעלט מיט אלטע הויזען און מען שמו־בעלט מיט מעשים טובים, מען שמוכעלט מיט געוואנדעלטע הערינג אן מען שמו־בעלט מיט עולם הבא, מען שמוכעלט מיט שקארפעטקעס און מען שמוכעלט מיט מציות, מען שמוכעלט מיט קערעג קעס און מען שמוכעלט מיט סאציא־ליזם.

א קיצור, עס איז ביי אונז חימעל און ערד און זאלץ אין ווישר און סקארפעט־קעס און צדקה אין הערינג און מעשים טובים אין אלטע הויזען און א נייע אר־דענונג אין דאלארס און עולם הבא און — אז מען שמוכעלט די וועלט האט זיך איבערגעקעהרט איז דאך אראפ אלץ!

נאר איין זאך — די ווייבער — האבען זיך ביי אונז ניט איבערגעקעהרט, די הערסט? ווען איך קוק זיך אמאל צו — פלעגט מיך נעהמען צו די אקא־פעס איך זאל אביסעל צוהעלפען מלחמה האלטען — אין פון יענער ארמיי באלד אין אונזערע מקומות קיין שריד ופליט ניט געבליבען, דו הערסט? א בריה א שוואגער דיינער. אמת?

נאר איינס צו דאס אנדערע האט דאס ניט.

א מלחמה איז ביי אונז געווען, אז מיר וועלען דאס האבען צו געדענקען אויף קינדס קינדער. דארטען וואו עס זיינען אמאל געווען שטעדט זיינען היינט בית עלמינ'ס, וואו עס איז געשטאנען א בית מדרש פיטערען זיך היינט קאוואל־לעריי־שטעל פערד, וואו עס האט גע־וואוינט א רב זיצט היינט א גלח, וואו עס איז געווען א מענש — זיצט היינט א סאכארנשמעשיס און ארום די שטעדט מיט'ן בית עלמין מיט'ן רב מיט'ן גלח מיט די קאוואלעריי־סקע סוסים דרעהען זיך היינט ארום וועגעלייט מיט לאנגע געזער און מען — אי, ברודערקע, שמו־בעלט מען דאס איצטער ביי אונז!

ווער? אלע, מיין שוואגער!— עס איז אין גם אחד!

מען שמוכעלט דא מיט מארקען און מען שמוכעלט מיט תורה. מען שמו־בעלט מיט אלטע הויזען און מען שמו־בעלט מיט מעשים טובים, מען שמוכעלט מיט געוואנדעלטע הערינג אן מען שמו־בעלט מיט עולם הבא, מען שמוכעלט מיט שקארפעטקעס און מען שמוכעלט מיט מציות, מען שמוכעלט מיט קערעג קעס און מען שמוכעלט מיט סאציא־ליזם.

א קיצור, עס איז ביי אונז חימעל און ערד און זאלץ אין ווישר און סקארפעט־קעס און צדקה אין הערינג און מעשים טובים אין אלטע הויזען און א נייע אר־דענונג אין דאלארס און עולם הבא און — אז מען שמוכעלט די וועלט האט זיך איבערגעקעהרט איז דאך אראפ אלץ!

נאר איין זאך — די ווייבער — האבען זיך ביי אונז ניט איבערגעקעהרט, די הערסט? ווען איך קוק זיך אמאל

נריזועלעך קיין אמעריקא

פון דן

צו מיין איינגיגען שוואגער אין ניו יארק!

זאג דעם אמת, בערציק, דו האסט עפעס האלט, אז דזוקא ווען דער קאפ איז דיר פארדרעהט און דזוקא בעת דו דארפסט טאן אן ארבייט זאל זיך א ווייב איינשטעלען הינטער דיין פלייצע און זאל דיר מוטען אין אויער, הא?

הערסטו דאך, זינט דו ביזט פון דאר־גען אוועקגעפאהרען האט זיך דא אלץ א בערגעקעהרט מיט'ן קאפ אראפ און מ'נ'ם דו פיס אויף — עס איז אין אונ־זערע מקומות ממש קיין זאך ניט צו דערמאנען, מעהר ניט די ווייבער... קיין קויל נעהמט זיי ניט, הו הערסט?

געוועזען ביי אונז א מלחמה — א שפ'כעלע דאס איז, וואס ביי אונז האט זיך אפגעטון? וואס דארפסטו מעהר — איך אליין אפילו האב איך מלחמה געהאלטען! דאס הייסט אין קיין זעל־נערישען שיגעל בין איך חלילה ניט געגאנגען אין קיין ביקס האב איך חלילה ניט געטראגען און קיין שונאים האב איך חלילה ניט דערהרגעט מחמת...

אלע אידען זיינען דאס מחויב צו האב־בען מעטרעיפעס. וואס? אגב וועל איך דיר אויסזאגען נאך א מור. פון סדר וועגען האב איך זיך דעמאלס צוגעגרייט א שטיפעל מחלה'טשקע — איך האב איהר נאך עד היום הזה... אפילו ניט קיין גרויסע ווינגארד, אבער א קשיא איז א מעשה. עס וועט נאך אפשר אמאל צו־ניץ קומען...

* * *

און קיין אמת'ער סאלדאט בין איך טאקי ניט געווען, נאר מלחמה האלטען האב איך פון דעסטוועגען געהאלטען וואר־הום בעת כען האט דא ביי אונז אמאל געכאפט אויף אקאפעס בין איך אויך אריינגעפאלען אין חברה מיט כל הנערים און...

הער א פלא'דינג מעשה: צי איך בין דאס טאקי אזא שלימזל צו דאס איז פשוט אזוי געווען באשערט מן השמים, נאר תיכף ווי עמיצער פון די גענעראלען עס מאכט ניט אויס פון וועלכען קאפעענהאגען —

קוים, קוים האט זיך נאר א קליין ביסעלע איינגעשטילט דער ריזיגער שטורם פון אידען־האס אין פאגראמען אין מזרח אייראפא און שוין האט זיך דער זעלבער שטורעם צופלאמען איבער גאנץ צענטראל אייראפא און יעדען טאג ווערט די לאגע פון די אידען אין דייטשלאנד, עסטרייך און אונגארן אלס צווייפעלהאפ־טער און אונזיכער.

לעצטע וואך האט זיך דער אנטיסעמיטיזם האט תמיד געהאט זיין עלעגאנטעס און באשיידען ווייגעלע אין דייטשלאנד, דאס ווייסען אלע, אבער דאן זענען דאך געווען אנ־דערע צייטען: דאן אין דאך דאס יונ־גערטום געשטאנען בראש פון דייטשען פאלק. אבער ווער וואלט זיך עס ווערען גלייבען אז איצט, נאך דער העוואלוצ־יאן, ווען דאס קייזערטום, צוזאמען מיט דעם יונגערטום זיינען געפאלען און עס איז געקומען א צייט ווען דייטשלאנד זאל הייסען „רעפובליק" מיט א פרעזידענט א סאציאליסט, — אז אט אין דער צייט זאל זיך פלוצלונג צוגייפפלאקערען א שרעקליכער שטורעם פון אנטיסעמיטיזם און שנאה צו די אידען.

עס איז אבער א פאקט. טאג טעג־ליך קומען אן נרוסען פון דייטשלאנד, סיי פון דער פראווינץ סיי פון דער הויפט־שטאדט — בערלין — ווענען שרעקלי־כע אנטיסעמיטישע ארויסטרעטונגען. מען דרוקט שפאלטען־לאנגע ארטיקלען אין דער קאנסערוואטיווער און אלדייט־שער פרעסע אין וועלכער מען האלט כסדר אין אין העצען נעגען די אידען. די „אידישע רעגיערונג" (?) און הויפט־עכליך געגען דעם ביסעל אידישע אימיג־ראנטען, וועלכע זענען פון פוילען גע־פליכטעט קיין דייטשלאנד.

אפילו דער אינערן־מיניסטער אליין, דער אויגערופענער „אאציאליסט" הענעג האט אין א רעדע, וועלכע ער האט געהאל־טען אינ'ם פריישען לאנדטאג, ער־קלערט, אז דייטשלאנד מוז זעהן פטור צו ווערען פון די אזוי פיעל איינגעוואנ־דערטע אידען, אבער, האט ער ווייי־טער געזאגט אז דייטשלאנד וועט די פוילישע אידען ניט אויסליפערען צו פוילען ווייל ער ווייסט, אז די פאליאקען וועלען זיי געהמען אין מיליטער און זיי שיסען קעפען נעגען דייטשלאנד, מעהר ניט די ווייבער... קיין קויל נעהמט זיי ניט, הו הערסט?

נעוועזען ביי אונז א מלחמה — א שפ'כעלע דאס איז, וואס ביי אונז האט זיך אפגעטון? וואס דארפסטו מעהר — איך אליין אפילו האב איך מלחמה געהאלטען! דאס הייסט אין קיין זעל־נערישען שיגעל בין איך חלילה ניט געגאנגען אין קיין ביקס האב איך חלילה ניט געטראגען און קיין שונאים האב איך חלילה ניט דערהרגעט מחמת...

אלע אידען זיינען דאס מחויב צו האב־בען מעטרעיפעס. וואס? אגב וועל איך דיר אויסזאגען נאך א מור. פון סדר וועגען האב איך זיך דעמאלס צוגעגרייט א שטיפעל מחלה'טשקע — איך האב איהר נאך עד היום הזה... אפילו ניט קיין גרויסע ווינגארד, אבער א קשיא איז א מעשה. עס וועט נאך אפשר אמאל צו־ניץ קומען...

* * *

און קיין אמת'ער סאלדאט בין איך טאקי ניט געווען, נאר מלחמה האלטען האב איך פון דעסטוועגען געהאלטען וואר־הום בעת כען האט דא ביי אונז אמאל געכאפט אויף אקאפעס בין איך אויך אריינגעפאלען אין חברה מיט כל הנערים און...

הער א פלא'דינג מעשה: צי איך בין דאס טאקי אזא שלימזל צו דאס איז פשוט אזוי געווען באשערט מן השמים, נאר תיכף ווי עמיצער פון די גענעראלען עס מאכט ניט אויס פון וועלכען צד — פלעגט מיך נעהמען צו די אקא־פעס איך זאל אביסעל צוהעלפען מלחמה האלטען — אין פון יענער ארמיי באלד אין אונזערע מקומות קיין שריד ופליט ניט געבליבען, דו הערסט? א בריה א שוואגער דיינער. אמת?

נאר איינס צו דאס אנדערע האט דאס ניט.

א מלחמה איז ביי אונז געווען, אז מיר וועלען דאס האבען צו געדענקען אויף קינדס קינדער. דארטען וואו עס זיינען אמאל געווען שטעדט זיינען היינט בית עלמינ'ס, וואו עס איז געשטאנען א בית מדרש פיטערען זיך היינט קאוואל־לעריי־שטעל פערד, וואו עס האט גע־וואוינט א רב זיצט היינט א גלח, וואו עס איז געווען א מענש — זיצט היינט א סאכארנשמעשיס און ארום די שטעדט מיט'ן בית עלמין מיט'ן רב מיט'ן גלח מיט די קאוואלעריי־סקע סוסים דרעהען זיך היינט ארום וועגעלייט מיט לאנגע געזער און מען — אי, ברודערקע, שמו־בעלט מען דאס איצטער ביי אונז!

ווער? אלע, מיין שוואגער!— עס איז אין גם אחד!

מען שמוכעלט דא מיט מארקען און מען שמוכעלט מיט תורה. מען שמו־בעלט מיט אלטע הויזען און מען שמו־בעלט מיט מעשים טובים, מען שמוכעלט מיט געוואנדעלטע הערינג אן מען שמו־בעלט מיט עולם הבא, מען שמוכעלט מיט שקארפעטקעס און מען שמוכעלט מיט מציות, מען שמוכעלט מיט קערעג קעס און מען שמוכעלט מיט סאציא־ליזם.

א קיצור, עס איז ביי אונז חימעל און ערד און זאלץ אין ווישר און סקארפעט־קעס און צדקה אין הערינג און מעשים טובים אין אלטע הויזען און א נייע אר־דענונג אין דאלארס און עולם הבא און — אז מען שמוכעלט די וועלט האט זיך איבערגעקעהרט איז דאך אראפ אלץ!

נאר איין זאך — די ווייבער — האבען זיך ביי אונז ניט איבערגעקעהרט, הו הערסט? ווען איך קוק זיך אמאל

פסח דא און דארט

פון הרב אהרן טייטעלבוים.

קארעספאנדענץ סעקרעטער, סענטראל רעליגיעז קאמיטעט.

כמעט אין יעדער אידישע הויז אין אמעריקא פיהלט זיך שוין דער ערב פסח. מערהערע האבען זיך שוין באר־זארגט מיט מצות און ווין, ווי אויך שמאלץ און דאס גלייכען, און מאנכע שטרענגען זיך אן צו בעצידען דעם יום טוב זמן חרותנו מיט נייע מעבעל, שעהנע געשיר, לייכטע קליידער אום צו קומען צום סדר ווי א ריכטיגער מלך מיט כל טוב.

קיינער פון אט די היענע בעלי בתים פערגעסט ניט דעם ווייכטיגען בעליעבטען יום טוב פסח אין זוכט ווי ווייט מעגליך איהם צו בעשעהנען. ווער רייכער און ווער ארימער.

עס ליגט שוין אזוי אין דעם נאטור פון דעם אידען פון זיין קינדהייט אן אז ווי עס זאל ניט האבען געווען אין מיטען יאהר מיט דער פסח זיין מיט אלע פלי־טערלאך.

איבערהויפט אין אמעריקא וואו יע דער האט א גאנץ יאהר אלע פארגענו־גענגס אין קען זיכער בעהויפטען בעפער ווי אין זיין יוגענד זייענדיג א קליינ־שטעדטעלדיגער בעל הבית אדער גאר אן ארימאן זוכט אלעס מעגליכעס צו מא־כען א שעהנעם פסח כיד המלך.

אין דער אלטער היים דארט וואו דער פסח האט זיך אנגעהויבען צו פיהלען גלייך אויף מארגען נאך פורים, דארט וואו דער רייכער איד האט געפיהלט זיין פליכט צו בעשעהנען ניט נור זיין איי־גענעם טיש נאר ער האט אויך געזוכט פערשיעדענע מיטלען ווי אזוי צו בעזאר־גען די „אלימע בעלי בתים" מיט מצות, ווין, אייער און שמאלץ אום צו פיהלען די רחבה פון דעם זמן חרותנו. זיי רי פרינצען פון דאס אידישע פאלק אין פוילען, ליטא, גאליציע און זא ווייטער האבען שוין אין פערלויף פון די לעצטע זעקס יאהר פארגעסען צו טראכטען וועג־גען אזעלכע פארברייטונגען. ברייט צו זאט הייסט ביי זיי היינט וקסוס, זיי בעטראכטען א נארמאלען מאהלצייט אלס א זאך פון דער פארגאנגענהייט, אבער ניט פון דער געגענוואר. זיי הערען זיך צו ווי מען דערצעהלט אז אין אמעריקא האבען די אידען גענוג צו עסען, האבען ווארעמע בעקוועמע וואיינגפענען געהן ספארטיש געקליידעט קויט די לעצטע מאָ דעס און זיי בעטראכטען דאס ווי א רע־גענדע. א מעשה פון טויזענד און איין נאכט, ווייל די מחמה און בעזאג־דערס איהרע נאכוועהענישען האבען פער ביטערט זייער לעבען און ווי מיט א פינס טערען וואקסען בעדעקט אויף זייערע קעפ. די פאראכען די פייערען, די דריפטס און די באיקאטען האבען אונטער געגראבען זייער געוויסען און זיי רואי־ניגט. זיי הענען ניט בערייפען ווי קען עס זיין, אז עס איז נאך דא ערגעץ א פלאץ וואו אידען האבען צו עסען צו זאט און דערצו נאך אנדערע בעקוועמליכקייי־טען, גלייך ווי פאר זיי וואלט קיין מלחמה ניט געווען אויף דער וועלט.

א שווידער לויפט הערך אלע גלייכדער ווען מען באטראכט די יעצטיגע אידישע לאגע אין אייראפא און אין ארץ ישראל. עס ווערט אזש קאלט אין אלע אברים ווען מען לעזט דורך דר. גאלדמאנס קיי־בעל פון וואדשא, אז פון די 4 מיליאן אין 40 טויזענד אידען וואס געפינען זיך אויצט אין פוילען זיינען 60 פראצענט פון זיי אנגעווענדעט אויף שטיצע און אז מעהר ווי א מיליאן אידען געהען נאכעט אין בארפוס. ער שרייבט אז די 300 טויזענד קינדער וועלכע עסען אין די זופ קיכען, זיינען מעהר ניט ווי א העלפט פון די נויטליידענדע און דאס דורכשניט לך האבען 95 פראצענט פון דער בעפעל־קערונג געליטען פון דער טיפוס עפידע־מיע. ווו וועט אויסזעהן זייער פסח? מיט וואס וועלען זיי דעם יום טוב פייע־רען? און וועלכע מעדנים האבען זיי דיעזעס יאהר? וואס פאר א סדר וועל־לען זיי פראווען? און וואס האבען זיי אויסער די קהויסע פארציע פון מרור, מיט וועלכען. זיי קוויקען זיך א גאנץ יאהר?

יא! זיי האבען א טרייסט ווארט אמעריקא!

אמעריקא איז דער בלישצענדער שטע־רן וועלכער לייכטעט דורך מיט איהרע שטראהלען דורך די פינסטערע וו[illegible] וואס באהעקען די אומגליקליכע אייראי־פא. אין איהם געפינט יעצט יע[illegible] דער צו־בראכענער פעראונגליקטער זיי[illegible] נחמה. ער טרייסט זיך אלס מיט דע[illegible] האפטונג אז אמעריקאנער אידען וועלכע [illegible] יינען ווי מען זאגט די גליקליכסטע אויף [illegible] עס ערך קוגעל וועלען ניט פערלאזען זייער איינען בלוט און פלייש.

אן אלט מאדישער איד מיט א [illegible]ארעטע אידישע הארץ קען זיך בשום אופן ניט פארשטעלען אז אין אמעריקא וועלען זיך די אידען ארומזעצען אהום א געדעקטען טיש מיט כל טוב אנגעשפארט אויף די ווייבע געבעטע שטוהלען און וועלען זיך שפיגלען אין די פינעלדיגע נעשליפענע גלעזלאך מיט דעם רויטען ווין אין זא־לען אין גאנצען פארגעסען אן זייערע ברידער און שוועסטער אין די מלחמה אין דער פארטער.

די צייט האט אונז געלערענט אז די אמעריקאנער אידען האבען א גוטען חוש השמיעה און אז זיי האבען זיך אימער צו געהערט ווי ווייט מעגליך צו דיר וועה גע־שריען פון דער צווייטער זייט. אלע יאהר איז אין פערלויף פון דעם כאנאט צוזוי־פענוואמעלט געוואָרען פיעלע צעהנד־ליגע טויזענדע דאלארס אין פארשיעדענע שטעדט פון יעדען מאן און פרוי אלס אן עקסטרא פסח שטיצע און יעדער האט דאס גרעסטע פליכט אומגליקליכע מלחמה לענדער. זאל יעדער געדענקען פסח אמאל און היינט, פסח דא און דארט.

פון א בריעף קיין אמעריקא

און איך טו די, ברודער, גריסען — זיין זאלסטו געזונד און שטארק;
אין א דאלאר — זאלסטו וויסען — שטעהט שוין הונדערט פופציג מארק

זאלסטו זיך ניט לאזען נארען
פון אמעריקאנער בענק,
וועלכע נעהמען די דאלארען
אין זיי שיקען אונז א קרענק...

* * *

וועסטו שיקען מיר א „פעקעל"
ניט פארגעס דארט צווישען אלץ,
אויך א ציבעל אריינלעגען
און דער עיקר, ברודער — זאלץ!

זאלץ איז דא א מארגוי־פאנע
טייערער פון מעהל און שמאלץ...
לוט'ן איז מען לאנג מקנא,
וואס זיין ווייב איז א שטיק זאלץ..

* * *

ווייטער סטרייקט מען דא נישטשה
אלעס הויבט זיך, הוץ דער מארק...
פרידען — איסער די „דווא נראשע"
יוילען אלע, אלע שטארק....

גוואלד, דעם פרידען ווי הערלעבט מען
און די צייט זאל זיין פערבייי
ווען א שטיקעל ברויט מיט הערינג
הייסט א גרויסע נאשעריי . . .

גרשון קאליק.
(לאנדזער פאלקסבלאט)

אין וואס ניט באצאהלען דער קצטע פאר פלייש...

אט מיט אזא חיתוך הדבור און מיט אזא מענה לשון שטעהט מיר מיין ווייב ביים זייט און טענהט אליין אז איך זאל זיך פאר דיר ניט שעהמען אז איך זאל דיר א־ויסשרייבען די מקחים פון אלע מינים גרויפענס און פון אלע מינים מאנופעק־טור אין לעדער און גאלאנטערי אין... דאס וועט דיר דארטען א נעהם טאן, זאגט זי, פארשטעהסט?

אפשר איז זי גערעכט מיין ווייב, אבער שרייבען לאזט ז